

PANDEMİ SÜRECİNDE EBEVEYNLERİN KORONAVİRÜS ANKSİYETE DÜZEYİNİN EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİNE ETKİSİ

Sena GAYRETLİ¹, Duygu SÖNMEZ DÜZKAYA^{2*}

¹Cumhuriyet Family Health Center, Mithatpaşa Street, 59020, Kapaklı, Tekirdağ, Türkiye

²Tarsus University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, 33400, Tarsus, Mersin, Türkiye

Özet: Bu araştırma, pandemi sürecinde ebeveynlerin koronavirüs anksiyete düzeyinin ebeveyn çocuk ilişkisine etkisinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Şubat 2021-Ağustos 2021 tarihleri arasında 6-12 yaş grubu çocuğu olan 450 ebeveyn oluşturmuştur. Veriler hazırlanan tanıtıcı bilgi formu, Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ) ve Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ) ile toplanmıştır. Çalışmaya katılan ebeveynlerin %73,6'sının anne olduğu, %62,4'ünün 35-44 yaş aralığında olduğu ve yarıya yakınının (%45,8) üniversite mezunu olduğu saptandı. Annelerin KAÖ toplam puan ortalamaları babalara oranla daha yüksek bulunmuştur ($P<0,01$). Ailesinde koronavirüs tanısıyla tedavi görenlerin, geniş ailede yaşayanların, geliri giderinden az olanların KAÖ toplam puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur ($P<0,05$). Lise mezunu ve 25-34 yaş grubunda olan ebeveynlerin "EÇİÖ-P olumluluk" alt boyut puan ortalamalarının ve EÇİÖ toplam puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür ($P<0,05$). Koronavirüs anksiyete düzeyi ile EÇİÖ-N olumsuzluk ve EÇİÖ-P olumluluk alt boyutu ve EÇİÖ toplam puanı arasında ilişki bulunmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Ebeveynlerin koronavirüs anksiyetesinin ebeveyn çocuk ilişkisine etkisinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmasa da diğer puanlar incelendiğinde koronavirüse yakalanma endişesinin ebeveynlerin davranışlarını, dolayısıyla çocuklarıyla olan ilişkilerini de etkilediği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Pandemi, Koronavirüs, Ebeveyn-çocuk ilişkisi, Anksiyete düzeyi

The Effect of Coronavirus Anxiety Level of Parents on the Parent Child Relationship during the Pandemic Process

Abstract: This research was carried out descriptively between Feb 2021 and August 2021 in order to determine the effect of parents' coronavirus anxiety level on the parent-child relationship during the pandemic process. The sample of the study consisted of 450 parents with children aged 6-12 years. The data were collected with the prepared introductory information form, the Coronavirus Anxiety Scale (COA) and the Parent Child Relationship Scale (EPCI). The data were evaluated using the appropriate statistical analyzes in the SPSS program. It was determined that 73.6% of the parents participating in the study were mothers, 62.4% were between the ages of 35-44, and nearly half (45.8%) were university graduates. The mean scores of the mothers on the Coronavirus Anxiety Scale were found to be higher than those of the fathers ($p<0.01$). The mean score of the Coronavirus Anxiety Scale was found to be higher for those who were treated with a diagnosis of coronavirus in their family, those living in an extended family, and those with less income than their expenses ($P<0.05$). Parents who are high school graduates and in the age group of 25-34 have higher mean scores for the "ESWS-P positivity" sub-dimension and total ECIS scores ($P<0.05$). It was determined that there was no relationship between the coronavirus Anxiety level and the PCSQ-N negativity and PCSQ-P positivity sub-dimension and the PCSQ total score ($P>0.05$). As a result of our study with parents with children aged 6-12, although the effect of coronavirus anxiety on the parent-child relationship did not have a statistically significant effect, when the other scores were examined, it was seen that the anxiety of catching the coronavirus affected the behavior of the parents and therefore their relationship with their children. In this process, preventive or therapeutic programs can be organized for parent-child communication.

Keywords: Pandemic, Coronavirus, Parent-Child Relationship, Anxiety Level

*Sorumlu yazar (Corresponding author): Tarsus Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, 33400, Tarsus, Mersin, Türkiye

E mail: dygsnmz@hotmail.com (D. SÖNMEZ DÜZKAYA)

Sena GAYRETLİ <https://orcid.org/0000-0002-4323-390X>

Duygu SÖNMEZ DÜZKAYA <https://orcid.org/0000-0002-1815-8821>

Gönderi: 25 Temmuz 2022

Kabul: 12 Ağustos 2022

Yayınlanma: 01 Ocak 2023

Received: July 25, 2022

Accepted: August 12, 2022

Published: January 01, 2023

Cite as: Gayretli S, Sönmez Düzkaaya D. 2023. The Effect of Coronavirus anxiety level of parents on the parent child relationship during the pandemic process. BSJ Health Sci, 6(1): 1-10.

1. Giriş

Aralık 2019'da yeni Koronavirüs olarak Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve kısa bir zaman diliminde tüm dünyaya yayılan COVID-19'un etkisi azalma eğiliminde olsa da toplumları etkilemeye devam etmektedir (Spoorthy ve ark., 2020; Önder, 2020). COVID-19 küresel çapta

yaygınlaştıkça çeşitli ülkelerde var olan ulusal sağlık stratejilerine bağlı olarak izolasyon önlemleri alınmıştır. Birçok ülkede sosyal mesafe ve evlerde de kişisel izolasyon uygulamaları ile COVID-19 virüsünün yayılmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır (Spoorthy ve ark., 2020; Jiao ve ark., 2020). Fakat, ülkeler tarafından uygulanan söz konusu düzenleme ve uygulamalar hem

bireysel hem de sosyal hayatın olağan akışında oldukça büyük farklılıklara neden olmuş, toplumun bütün kesimlerini çeşitli seviyelerde etkilemiştir (Ferguson ve ark., 2020).

COVID-19 pandemisi boyunca özellikle ebeveynler için iş ve ev hayatı arasındaki sınırlar tamamen veya kısmen bozulmuştur. Diğer taraftan örgün eğitim alan öğrencilerin uzaktan eğitimle evlerinde eğitimlerini sürdürmek zorunda kalması, ailelerin ev içi rutinleri ile ilgili yeniden bir düzenleme ve planlama yapmalarını zorunlu hale getirmiştir. Bu yeni düzenlemeler, ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerinin dengeli bir şekilde sürdürülmesini güçleştirmiştir. Buna ek olarak, aile yapısı ve özellikle aile içi şiddet, ihmal ve istismar yaşantıları gibi bireyin psikososyal iyilik hali üzerinde doğrudan olumsuz ve kalıcı izler bırakabilen farklı değişkenler de yaşanabilmektedir. Bu çerçevede, söz konusu olası değişkenler dikkate alındığında yapılması gereken düzenlemelerin kısa ve uzun vadede negatif deneyimlerin önüne geçme potansiyelinin daha fazla olduğu görülmektedir (OECD 2020).

Pandemi, ailelerin günlük rutinlerinde benzeri görülmemiş zorluklarla karşı karşıya kalmalarına yol açmıştır. Psikososyal ve ekonomik değişimler aile hayatını zorlaştırmıştır (Adams ve ark., 2021). Pek çok iş yeri kapalıyken çocuk bakımında sorumluluklarının artışı ve işsizlik önemli sorunlara neden olmakla birlikte ebeveynlerde stres ve kaygı düzeylerinin de artmasına yol açmıştır (de Quervain ve ark., 2020). Sonuç olarak, online eğitim ve evdeki nüfusun artışı gibi faktörler ortaya çıkmış ve ebeveynlerin omuzlarına daha fazla yük bindirmiştir (Luver ve ark., 2020). COVID-19 pandemisi sırasında, anneler, babalar, çocuklar ve düşük sosyoekonomik statüye sahip hanelerden gelen göçmenlerin zihinsel ve fiziksel sağlık problemlerinden en çok etkilendiğine dair veriler artmakla birlikte, ebeveynler tükenmişlikle karşı karşıya kalmışlardır (Fegert ve ark., 2020; Uzun ve ark., 2021; Vaterlaus ve ark., 2021).

Pandemi döneminde 4-6 yaş arası çocuğu olan anne-babaların çocuklarıyla olan ilişkisini inceleyen bir çalışmada; COVID-19 pandemisinin yarattığı günlük yaşam değişikliklerinin, dünya çapında milyonlarca aileyi önemli ölçüde etkilediği, aile üyelerinin ciddi derecede stres yaşadığı ve ebeveyn-çocuk ilişkisinde sorunlar yaşandığı bildirilmiştir (Uzun ve ark., 2021) Benzer şekilde, Vaterlaus ve ark (2021)'nın, COVID-19'da alınan önlemlerin ebeveyn-çocuk ilişkisindeki değişiklikleri araştırdıkları çalışma sonucunda ebeveyn-çocuk ilişkisindeki kalitenin azaldığı ortaya konulmuştur (Vaterlaus ve ark., 2021). Taubman-Ben-Ari ve ark. (2021)'nin çalışmasında pandemi döneminde okulların kapanmasının ebeveyn stresini artırdığı ve dolayısıyla ebeveyn-çocuk ilişkisini olumsuz etkilediği bildirilmektedir (Taubman-Ben-Ari ve ark., 2021)

Literatürde COVID-19 pandemisi gibi olağan dışı süreçlerde yaşanan psikolojik problemlerin araştırılması daha çok genel popülasyon üzerine yoğunlaşmış olup, ebeveyn ve çocuklarla yapılan çalışmalar sınırlıdır.

Halk sağlığı açısından bakıldığında, ebeveynler arasında COVID-19 anksiyetesinin erken tespiti için yapılacak epidemiyolojik çalışmalar, sağlık ve sosyal anlamda müdahale desteğine ihtiyaç duyan ebeveynleri belirlemek amacıyla yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada önemli bir sorun haline gelen COVID-19 pandemi sürecinin ebeveyn çocuk ilişkisini nasıl etkilediği ve bu durumun koronavirüs anksiyete düzeyleri üzerinde nasıl bir etki gösterdiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı ve Tipi

Bu çalışma 6-12 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin pandemi süresince anksiyete düzeylerinin ebeveyn çocuk ilişkisine etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- Ebeveynlerin pandemi sürecinde koronavirüs anksiyete düzeyleri ile ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeği arasında ilişki var mıdır?
- Ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerine göre koronavirüs anksiyetesi açısından fark var mıdır?
- Ebeveynlerin sosyo-demografik özellikleri ile ebeveyn çocuk ilişkisi arasında ilişki var mıdır?

2.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, 6-12 yaş arası çocuğu olan ebeveynlere online platform üzerinden ulaşılarak gerçekleştirilmiştir. Anket Google Forms üzerinden yapılarak 450 kişiye Şubat 2021-Ağustos 2021 arasında whatsapp ya da e-mail yoluyla ulaşılarak toplanmıştır. Online anket formunun başına çalışma hakkında bilgilendirme ve aydınlatılmış onam formu eklenmiş olup, onam formuna onay verilmesi sonrasında anket sorularının yanıtlanmasına geçilmiştir.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 6-12 yaş arasında çocukları olan ve okuma yazma bilen ebeveynler oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme ise 6-12 yaş arasında çocuğu olan 450 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılacak katılımcı sayısı, örneklem ve evrenin birey sayısının bilinmediği durumlarda örnekleme birey sayısını belirlemek amacıyla kullanılan formül ile hesaplanmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan 2004). SPSS formülde incelenen olayın görülme olasılığı önceki yayınlarla kıyaslanarak ortalama bir değer bulunur. Ayrıca bu olayın görülme olasılığı da 1'den görülme olasılığı çıkarılarak elde edilir. t tablosundaki değer de hesaplandıktan sonra örneklem hesabı için formül kullanılarak %95 güven aralığında örneklem büyüklüğü 353 olarak bulunmuştur. Araştırma ise 450 ebeveyn ile tamamlanmıştır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Koronavirüs Anksiyete Ölçeği, Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği ve Bilgi Formu kullanılmıştır.

2.4.1. Bilgi formu

Bilgi formu literatür (Ekiz ve ark., 2020; Kalil ve Ryan 2020) taranarak araştırmacı tarafından hazırlanan form, görüşülen ebeveynin yaşı, öğrenim durumu, çalışma

durumu, mesleği, sosyo-ekonomik durumu, çocuk sayısı, aile tipi, yaşadığı yer gibi demografik bilgileri içeren 13 ve ebeveynlerin koronavirüs hakkındaki bilgileri ve düşüncelerini içeren 9 soru olmak üzere toplam 22 sorudan oluşmuştur. Bilgi formunun içeriğinin uygunluğunu değerlendirmek için 2 öğretim üyesinden uzman görüşü alınmış ve önerileri doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

2.4.2. Koronavirüs anksiyete ölçeği (KAÖ)

Sherman A. Lee tarafından 2020 (Lee 2020) yılında geliştirilen ölçeğin, Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2020 ve 2021 yılında yapılmıştır (Biçer ve ark., 2020; Şayık ve ark., 2021). Ölçek 5 soru ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin puanlanması ise "0" "hiçbir zaman", "1" "Nadir, bir veya iki günden az", "2" "Birkaç gün", "3" "7 günden fazla" ve "4" "son iki haftada neredeyse her gün" olarak uygulanmıştır. Ölçekten alınan en yüksek puan 20 olup, 9 ve üzerindeki puanlar anksiyete düzeyi yüksek olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,832 olarak hesaplanmıştır (Biçer ve ark., 2020). Çalışmamızda ise ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı 0,852 olarak bulunmuştur.

2.4.3. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeği (EÇİÖ)

Hetherington ve Clingempeel tarafından 1992 yılında geliştirilen ölçeğin, Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2018 yılında Aytaç ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (Hetherington ve Clingempeel 1992; Aytaç ve ark., 2018). Ölçek 15 maddeden oluşmakta ve 5 dereceli Likert üzerinden değerlendirilmektedir (1= hiç; 5= aşırı anlamındadır). Ölçeğin pozitif ebeveyn çocuk ilişkisi ve negatif ebeveyn çocuk ilişkisi olmak üzere iki alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçek puanlaması: Olumlu Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Alt Ölçeği Maddeleri: 1,2,3,4,5,6,7,8,9,15. Olumsuz Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Alt Ölçeği Maddeleri: 10,11,12,13,14 şeklindedir. Pozitif ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeğinden alınan puanların artması ebeveyn çocuk ilişkisindeki pozitif ilişki özelliğinin artması; olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeğinden alınan puanların artmasında da ebeveyn çocuk ilişkisindeki olumsuz ilişki özelliğinin arttığı görülmektedir. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı olumluluk için 0,71 ve olumsuzluk için 0,74 olarak hesaplanmıştır (Aytaç ve ark., 2018). Çalışmamızda ise ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı 0,801 olarak bulunmuştur.

2.5. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri online anket veri tabanı üzerinden toplanmıştır. Onam Formu, Bilgi Formu, Koronavirüs Anksiyete Ölçeği ve Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği araştırmacı tarafından Google forms üzerinden online ortama aktarılmıştır. Online ortama aktarılan anket linki kişisel e-mail adresleri ve whatsapp grupları üzerinden örneklem grubuna ulaştırılmış ve kişisel beyana dayalı olarak doldurmaları istenmiştir. Veriler online olarak araştırmaya katılmayı kabul eden ve anketi eksiksiz tamamlayan ebeveynlerden toplanmıştır. Anketin doldurulması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

2.6. İstatistik Analiz

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ebeveynlerin demografik özelliklerini tanımlamak için tanımlayıcı istatistiksel ve frekans analizi testleri kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi (Önder, 2018) ile incelenmiş olup verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. İki grup karşılaştırmalarında independent t-testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise ANOVA varyans testi kullanılmıştır. Gruplar arasındaki ilişki bonferroni test ile incelenmiştir (Genç ve Soysal, 2018). Ayrıca Pearson correlation test ile ölçekler arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığı ve ilişkinin yönü belirlenmiştir. Elde edilen sonuçların ise %95 güven aralığında ve %5 istatistiksel olarak anlamlılık seviyesinde değerlendirilmesi yapılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmaya katılan ebeveynlerin %73,6'sının anne, %62,4'ünün 35-44 yaş aralığında, %45,8'inin üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin %63,3'ü bir işte çalışmakta olup, %25,1'i çalışmamakta, %6,9'u salgın nedeniyle evden çalışmakta, %4,7'si salgın nedeniyle kısmi çalışmaktadır. Ailelerin %56,2'sinin geliri giderine eşit, %55,8'inin iki çocuklu olduğu, katılanların yarısından çoğunun (%56,2) çekirdek ailede yaşadığı görülmüştür. Ailelerin yarıya yakınının (%43,1) ilçelerde yaşadığı ve yarısından fazlasının da (%54) şehirlerde/büyükşehirlerde yaşadığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin bilgi ve algıları incelendiğinde; ebeveynlerin tamamına yakını (%93,3) koronavirüse ilişkin bilgi aldığını belirtmiştir. En çok bilgi edinilen kaynaktan en az bilgi edinilen kaynağa doğru sıralandığında; en çok bilgi edinilen kaynak %70,7'lik oranla televizyon olup, İnternet (%65,5), Sağlık çalışanı (%55,8), Yayın/dergi (%32,9), Komşu/akraba/arkadaş (%20,4) ve diğer kaynaklar (%2,7) olarak sıralanmıştır. Araştırmaya katılanların %33,8'inin ailesinde koronavirüs tanısı ile tedavi görmüş biri var iken %66,2'sinde ise henüz bu şüphe ile tedavi gören olmamıştır. Katılımcıların %78,2'sinin koronavirüs nedeniyle tedavi gören tanıdığı varken, %21,8'inin bu şüphleyle tedavi gören hiç tanıdığı yoktur. Ebeveynlerin %62,2'si çocuğunun koronavirüse yakalanma riskine karşı endişe duymakta iken, %30,2'si nadiren endişe duymakta ve %7,6'sı ise endişe duymadığını belirtmektedir. Ebeveynlerin çoğunluğunun (%90,9) dışarıda uyulan kuralların hepsine uyduğu, sırasıyla El hijyenine (%51,6), Maske (%51,6), Sosyal mesafe (%48,2) kurallarına uydukları görülürken, kuralların hiçbirine uymayanların da olduğu (%0,2) saptanmıştır. Çocukların da aynı şekilde çoğunluğunun (%84,7) dışarıda uyulan kuralların hepsine uyduğu, sırasıyla el hijyenine (%40,7), maske (%39,8), sosyal mesafe (%33,6) kurallarına uydukları görülürken, kuralların hiçbirine uymayan çocukların da olduğu (%2,2) saptanmıştır.

Ebeveynlerin %1,3 gibi küçük bir bölümü çocuklarını kalabalık ortamlara götürürken, %39,3'ü nadiren kalabalık ortamlara götürdüğünü bildirmiş ve yarıdan çoğu (%59,3) ise kalabalığa götürmediğini belirtmiştir. Ebeveynlerin büyük bölümü (%79) pandemi nedeniyle çocuklarının geleceği ve eğitimine ilişkin endişe duymakta iken, %15,1'i nadiren endişe duyduğunu ve %5,6'sı ise hiç endişe duymadığını belirtmiştir.

KAÖ ile Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 1'de verilmiştir. KAÖ toplam puan ortalaması 2,06±3,07 (min-maks:0-20)'dir. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ-N) "Olumsuzluk" alt boyutu puan ortalaması 15,68±3,71 (min-maks:5-25), Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ-P) "Olumluluk" alt boyutu puan ortalaması 40,99±5,44 (min-maks: 10-50) ve "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ)" toplam puan ortalaması ise 56,66±6,63 (min-maks: 37-73) olarak belirlenmiştir (Tablo 1).

KAÖ ile Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 1'de verilmiştir. KAÖ toplam puan ortalaması 2,06±3,07 (min-maks:0-20)'dir. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ-N) "Olumsuzluk" alt boyutu puan ortalaması 15,68±3,71 (min-maks:5-25), Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ-P) "Olumluluk" alt boyutu puan ortalaması 40,99±5,44 (min-maks: 10-50) ve "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ)" toplam puan ortalaması ise 56,66±6,63 (min-maks: 37-73) olarak belirlenmiştir (Tablo 1).

KAÖ ile Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 1'de verilmiştir. KAÖ toplam puan ortalaması 2,06±3,07 (min-maks:0-20)'dir. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ-N) "Olumsuzluk" alt boyutu puan ortalaması 15,68±3,71 (min-maks:5-25), Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ-P) "Olumluluk" alt boyutu puan ortalaması 40,99±5,44 (min-maks: 10-50) ve "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ)" toplam puan ortalaması ise 56,66±6,63 (min-maks: 37-73) olarak belirlenmiştir (Tablo 1).

EÇİÖ ve alt boyut puanları ile ebeveynlerin tanıtıcı özellikleri ve koronavirüse ilişkin algı düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde; "EÇİÖ-P olumluluk" alt boyut puanları ve EÇİÖ toplam puanı ile ebeveyn yaşı arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (P<0,05). 25-34 yaş grubunda olan ebeveynlerin "EÇİÖ-P olumluluk" alt boyut puan ortalamalarının ve EÇİÖ toplam puanlarının, 35-44 yaş ebeveynlere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 3). Benzer şekilde lise mezunu olan ebeveynlerin "EÇİÖ-P olumluluk" alt boyut puan ortalamalarının ve EÇİÖ toplam puanlarının, üniversite mezunu ebeveynlere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 3). Tek çocuğu olanların "EÇİÖ-N olumsuzluk" alt boyut puan ortalamalarının iki çocuğu olanlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Yine tek çocuğu olanların EÇİÖ toplam puanlarının, iki çocuğu olanlar ile üç ve daha fazla çocuğu olanlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 3).

"EÇİÖ-N olumsuzluk" alt boyut puanları ve EÇİÖ toplam puanı ile ailede koronavirüs tedavisi gören biri olup olmama durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (P<0,05). Anlamlılığın nedenine bakıldığında; ailede koronavirüs tedavisi görmeyenlerin "EÇİÖ-N olumsuzluk" alt boyut puan ortalamaları daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 3). "EÇİÖ-N olumsuzluk" alt boyut puanları ile koronavirüs tedavisi gören bir tanıdık olup olmama durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (P<0,05). Anlamlılığın nedenine bakıldığında; tanıdığı koronavirüs tedavisi görmeyenlerin "EÇİÖ-N olumsuzluk" alt boyut puan ortalamaları daha yüksek saptanmıştır. (Tablo 3). Çocuğunu kalabalık ortamlara götürmeyenlerin "EÇİÖ-N olumsuzluk" alt boyut puan ortalamalarının ve EÇİÖ toplam puanlarının nadiren götürülenlere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 3).

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği ve Alt Boyutları ile KAÖ puan ortalamaları arasındaki ilişki Tablo 4'te verilmiştir. Koronavirüs Anksiyete düzeyi ile EÇİÖ-N olumsuzluk ve EÇİÖ-P olumluluk alt boyutu ve EÇİÖ toplam puanı arasında ilişki bulunmamaktadır (P>0,05). Öte yandan beklendik şekilde EÇİÖ-N olumsuzluk ve EÇİÖ-P olumluluk alt boyutu ile EÇİÖ-toplam puanı arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (P<0,05) (Tablo 4).

Tablo 1. Koronavirüs anksiyete ölçeği ile ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeği ve alt boyut puan ortalamaları (n:450)

Ölçekler ve alt boyutları	X±SS	Min.	Maks.	Cronbach alfa
KAÖ- toplam	2,06±3,07	0	20	0,852
EÇİÖ-N-Olumsuzluk Alt Boyutu	15,68±3,71	5	25	0,868
EÇİÖ-P-Olumluluk Alt Boyutu	40,99±5,44	10	50	0,833
EÇİÖ-toplam	56,66±6,63	37	73	0,801

*KAÖ= koronavirüs anksiyete ölçeği, EÇİÖ= ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeği.

Tablo 2. Koronavirüs anksiyete ölçeği puan ortalamalarının ebeveynlerin tanıtıcı özelliklerine ve koronavirüse ilişkin algı düzeylerine göre karşılaştırılması (n:450)

	Koronavirüs Anksiyete Ölçeği	
	X±SS	Test/P
Görüşülen ebeveyn		
Anne	2,320±3,359	3,825/0,001*
Baba	1,345±1,920	
Ebeveynin yaşı		
25-34 yaş	2,008±3,161	0,352/0,703
35-44 yaş	2,139±3,158	
45 yaş ve üzeri	1,750±2,283	
Çalışma durumu		
Çalışıyorum	1,846±3,014	2,426/0,065
Çalışmıyorum	2,159±2,905	
Cov-19 nedeniyle evden çalışıyorum	2,807±3,027	
Cov-19 nedeniyle kısmi çalışıyorum	3,381±4,330	
Gelir durumu		
Gelir gidere eşit ¹	1,771±2,645	6,022/0,003*
Gelir giderden az ²	2,990±4,061	2>1,3
Gelir giderden yüksek ³	1,866±2,767	
Çocuk sayısı		
Tek çocuk	2,015±2,916	0,111/0,895
2 çocuk	2,120±3,260	
3 ve daha fazla çocuk	1,940±2,668	
Aile tipi		
Çekirdek aile ¹	1,876±2,765	6,260/0,002*
Geniş aile ²	3,563±5,242	2>1
Tek ebeveynli aile ³	3,227±3,477	
Ailede koronavirüs tanısı /şüphesi ile tedavi görenler		
Var	2,678±3,503	2,844/0,005*
Yok	1,748±2,784	
Koronavirüs tanısı /şüphesi ile tedavi gören tanıdık		
Var	2,256±3,211	2,986/0,003*
Yok	1,367±2,409	
Çocuğunuz/ çocuklarınızın Koronavirüse yakalanma riskine ilişkin ne hissediyorsunuz?		
Endişeliyim ¹	2,604±3,485	12,062/0,001*
Nadiren endişe duyuyorum ²	1,777±2,054	1>2,3
Endişe duymuyorum ³	1,147±1,417	
Pandemi nedeniyle çocuğunuzun/çocuklarınızın geleceği/eğitimine ilişkin ne hissediyorsunuz?		
Endişeliyim ¹	2,328±3,297	6,617/0,001*
Nadiren endişe duyuyorum ²	1,015±1,616	1>2
Endişe duymuyorum ³	1,120±1,787	

t= bağımsız t testi, F= ANOVA testi, *P<0,01, Bonferroni

Tablo 3. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeği ve alt boyut puan ortalamalarının ebeveynlerin tanıtıcı özellikleri ve koronavirüse ilişkin algı düzeylerine göre karşılaştırılması (n:450)

	EÇİÖ-N Olumsuzluk X±SS	EÇİÖ-P Olumluluk X±SS	EÇİÖ toplam X±SS
Görüşülen ebeveyn			
Anne	15,843±3,645	40,958±5,575	56,800±6,658
Baba	15,210±3,849	41,076±5,071	56,286±6,549
t/p	1,600/ 0,110	-0,203/ 0,840	0,727/ 0,468
Ebeveynin yaşı			
25-34 yaş ¹	16,066±4,096	42,033±5,550	58,099±6,805
35-44 yaş ²	15,545±3,588	40,562±5,361	56,107±6,474
45 yaş ve üzeri ³	15,458±3,339	40,854±5,391	56,312±6,650
F/p	0,930/ 0,395	3,136/ 0,044	3,951/ 0,020
		1>2	1>2
Öğrenim durumu			
İlkokul/ Ortaokul ¹	15,891±3,485	41,326±4,686	57,217±6,132
Lise ²	15,775±4,072	41,978±5,956	57,754±7,204
Üniversite ³	15,733±3,535	40,073±5,566	55,806±6,465
Yüksek lisans/Doktora ⁴	15,083±3,590	41,600±3,585	56,683±5,841
F/p	0,611/ 0,608	3,850/ 0,010	2,529/ 0,057
		2>3	2>3
Gelir durumu			
Gelir gidere eşit	15,743±3,622	40,696±5,550	56,439±6,631
Gelir giderden az	15,630±3,876	42,210±5,078	57,840±6,625
Gelir giderden yüksek	15,546±3,778	40,495±4,748	56,041±6,533
F/p	0,108/ 0,898	3,319/ 0,037	2,161/ 0,116
Çocuk sayısı			
Tek çocuk ¹	16,439±4,046	41,992±5,447	58,432±6,497
İki çocuk ²	15,300±3,483	40,713±4,984	56,012±6,391
Üç ve daha fazla çocuk ³	15,582±3,644	40,045±6,725	55,627±7,156
F/p	4,181/0,016	3,618/ 0,028	6,912/0,001
	1>2		1>2,3
Aile tipi			
Çekirdek aile	15,632±3,723	40,846±5,465	56,477±6,517
Geniş aile	16,469±3,203	42,063±5,340	58,531±7,011
Tek ebeveynli aile	15,318±4,075	42,000±5,099	57,318±7,797
F/p	0,863/0,423	1,140/0,321	1,539/0,216
Ailede koronavirüs nedeni ile tedavi görme durumu			
Var	14,961±3,879	40,592±5,611	55,553±6,293
Yok	16,040±3,566	41,191±5,350	57,232±6,729
t/p	-2,948/0,003*	-1,105/0,270	-2,558/0,011*
Koronavirüs tanısı/şüphesi ile tedavi gören tanıdık			
Var	15,398±3,652	40,960±5,624	56,358±6,719
Yok	16,674±3,747	41,092±4,750	57,765±6,187
t/p	-3,042/0,002*	-0,212/0,833	-1,865/0,063
Çocuğunuz ile kalabalık ortamlara gidiyor musunuz?			
Evet ¹	13,333±1,506	38,333±3,983	51,667±4,926
Nadiren götürüyorum ²	15,170±3,512	40,328±5,451	55,497±6,538
Hayır ³	16,064±3,812	41,487±5,415	57,551±6,565
F/p	4,378/0,013*	3,170/ 0,043	7,025/0,001*
	3>2		3>2

t= bağımsız t testi, F= ANOVA testi, *P<0,01, Bonferroni

Tablo 4. Ölçeklerin puan ortalamaları arasındaki ilişki (n:450)

	1	2	3	4
Koronavirüs Anksiyete puanı	1	-0,022	-0,014	-0,024
EÇİÖ-N-Olumsuzluk Alt Boyutu	-0,022	1	0,014	0,571**
EÇİÖ-P-Olumluluk Alt Boyutu	-0,014	0,014	1	0,829**
EÇİÖ-toplam puanı	-0,024	0,571**	0,829**	1

4. Tartışma

COVID-19 pandemisinde ailelerin yaşam koşulları aniden değişmiş olup, ev ortamında ebeveynlerin çocuklar için eğitici rolleri eskisinden çok daha önemli hale gelmiştir (Wang ve ark., 2020). Anne babalar, sadece çocuklarının evdeki eğitimleri ile ilgilenmekle kalmayıp, evdeki sorumluluklarının yönetiminde de yalnız kalmıştır. Eğitim kurumlarının ve kreşlerin kapanması, bebek bakıcıları ve aile büyükleriyle temasa izin verilmemesi nedeniyle ebeveynlerin sorumlulukları artmıştır. Karantina, sevdikleri ile paylaşılacak zamanın artması anlamına gelse de bir yandan eğitici bir rol üstlenmeleri ebeveynlerin omuzlarında da büyük bir yük oluşturmuştur. Bu durum, çocukların refahı üzerinde potansiyel olarak dolaylı bir etkiye neden olmakta, ebeveynlerin stres ve olumsuz duygular yaşama olasılığını önemli ölçüde artırmaktadır (Sprang ve ark., 2013).

Çalışmaya katılan annelerin KAÖ toplam puan ortalamaları babalara oranla daha yüksek bulunmuştur (Tablo 1). Annelerin daha fazla kaygı yaşamasının en önemli nedeninin Türk toplumunun gelenek ve adetlerinde ailede annelere çocuklarla ilgili ve/veya diğer konularda yüklenen sorumlulukların babalara göre daha fazla olması ve bununla birlikte annelerin özellikle pandemi döneminde evde çocuklarla daha fazla vakit geçirmelerinin anksiyete düzeylerini artırmış olabileceği düşünülmektedir. Bekmez ve Eriş (2021) de çalışmaya benzer şekilde görme engelli çocukların ebeveynlerinde saptanan anksiyete düzeyinin annelerde babalara kıyasla daha fazla olduğunu bildirmiştir (Bekmez ve Eriş 2021). Fazlıoğlu ve arkadaşlarının (2010) çalışmalarında, ailede bir hastalık veya belirsizlik olduğunda, annelerin babalardan daha fazla kaygılandığını tespit etmişlerdir ve bu durumun da normal ve olağan olarak karşılandığı bildirilmiştir (Fazlıoğlu ve ark., 2010).

Geniş ailelerin çekirdek ailelere oranla daha kalabalık olması ve sosyal mesafenin korunamaması bulaş kaygısının yaşanmasına neden olabilmektedir. Mertan (2016) araştırmasında, amalgam aile yapısı içerisinde yaşamlarını sürdüren anneler geniş aileden farklı yerleşim düzeninde olanlarla kıyaslandığında çocuklarına karşı anlamlı düzeyde sevecen tutumlar sergilediklerini ortaya koymuştur ve bu durum kaygı düzeyini de olumlu etkilemektedir (Mertan 2016). Yiğit ve Açıkgöz (2021) COVID-19'un anksiyete düzeylerine etkisinin araştırıldığı çalışmalarında geniş aile yapısına sahip bireylerin anksiyete seviyelerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir (Yiğit ve Açıkgöz 2021). Li ve arkadaşlarının (2020) yaptıkları çalışmada da pandemi sürecinde bakmakla yükümlü birey sayısı fazla olan

bireylerin anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu ifade edilmiştir (Li ve ark., 2020). Çalışmada da benzer şekilde geniş ailelerde yaşayan ebeveynlerin KAÖ toplam puan ortalamaları çekirdek ailelere oranla daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Bu sonuç, çekirdek ailelere kıyasla geniş ailelerde yaşayanların sorumluluklarının daha fazla olması, üzerlerinde maddi-manevi yük oluşturması nedeniyle ortaya çıkmış olabilir.

KAÖ toplam puanları ile sosyoekonomik durum arasındaki fark da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Geliri giderinden az olanların KAÖ toplam puan ortalamaları geliri gidere eşit olanlara ve geliri giderinden yüksek olanlara oranla daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Pandemi sürecinde önemli ihtiyaç maddeleri satan dükkanlar dışındaki mağazaların kapatılması, restoran ve kafelerin kapatılması, tüm sosyal ve spor etkinliklerinin iptal edilmesi, ülke genelinde okul ve üniversitelerin kapatılması, herkes için karantinanın uygulanması pek çok çalışanın işsiz kalmasına veya gelirlerinde ciddi düşüşler yaşanmasına neden olmuştur (Morelli ve ark., 2020). Ekonomik sıkıntılar aile içinde problemler, korku, endişe ve depresyona yol açabilmektedir. İşsiz kalan bireylerin evde kaldıkları vakit arttığından gelecek kaygıları, dolayısıyla anksiyete düzeyleri de artış göstermektedir (Kong ve ark., 2020). Tüm bunlar dikkate alındığında çalışmaya katılan geliri giderinden az olan bireylerin anksiyete düzeylerinin diğerlerine oranla yüksek bulunması beklenen bir durumdur.

Literatür incelendiğinde, birçok çalışmada salgının kişilerde ölüm kaygısı yarattığı görülmektedir. Kong ve arkadaşlarının (2020) hastanede tedavi gören COVID-19 hastalarının anksiyete seviyelerini etkileyen faktörleri araştırdığı çalışmada ailelerinde başka birine daha COVID-19 tanısı konması ile anksiyete ve depresyon oluşumu arasında bir korelasyon saptanmıştır (Kong ve ark., 2020). Okray'ın çalışmasında, bireylerin COVID-19 enfeksiyonu geçiren bir tanıdığıнын olmasının depresyon ve stres seviyesini artırdığı, stresli olayların ve tıbbi problem hikayesinin olmasının da daha yüksek seviyede anksiyete ve depresyonla ilişkili olduğu bildirilmiştir (Okray 2021). Çalışmada da literatüre benzer şekilde ailesinde koronavirüs tanısıyla tedavi görenlerin koronavirüs anksiyete düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Aynı biçimde koronavirüs tanısıyla tedavi gören tanıdığı olanların koronavirüs anksiyete düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 2). Ailesinden ve tanıdıklarından sevdiği birinin COVID-19 tedavisi görüyor olmasının verdiği üzüntü, ölüm ve/veya kendilerine bulaşma korkusu ve bilinmeyen korkusu bireylerin

düzeylerini artırmış olabilir.

Ebeveynlerin duygusal anlamda çocuklarına karşı sıcak, cana yakın davranması ya da reddedici ve ilgisiz davranmasının ebeveyn-çocuk ilişkileri açısından oldukça önemli olduğu bilinmektedir (Tang ve ark., 2021). Ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeği olumluluk puanları ile ebeveyn yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 3). 25-34 yaş grubunda olan ebeveynlerin olumluluk seviyelerinin ve EÇİÖ toplam puanlarının, 35-44 yaş ebeveynlere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Genç ebeveynlerin ebeveyn çocuk ilişkisi yaşı daha büyük olan ebeveyn grubuna oranla daha iyi olması beklenen bir durumdur. Kırman ve Özcan (2017) çalışmalarında, genç yaştaki anneler (26-30 yaş arası) ve babalar (35 yaş ve altındaki) ebeveynliğe daha fazla ilgi duyduğunu ortaya koymuşlardır (Kırman ve Özcan 2017). Shabas (2016), çalışmasında da yaşları daha genç ebeveynlerin modern ebeveyn-çocuk ilişkilerini olumlu olarak etkilediğini bildirmiştir (Shabas 2016).

Lise mezunu olan ebeveynlerin "EÇİÖ-P olumluluk" alt boyut puan ortalamalarının ve EÇİÖ toplam puanlarının, üniversite mezunu ebeveynlere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 3). Dereli ve Dereli (2017), EÇİÖ puanları ile ebeveynlerin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmadığını bildirmiştir (Dereli ve Dereli 2017). Çalışmamızda lise mezunu ebeveynlerin EÇİÖ puanlarının üniversite mezunu olanlara göre fazla olmasının pek çok sebebi olabilir. Bunlardan bir tanesi, üniversite mezunu bireylerin işsiz kaldıklarında verdikleri emeklerin boşa gittiğini düşünmeleri, dolayısıyla gelecek kaygılarının artmasının çocuklarıyla olan ilişkilerine negatif olarak etkilemesi olabilir. Ayrıca, üniversite mezunu olan bireylerin mevkileri dolayısıyla çocuklarıyla daha az vakit geçiriyor olmasından da kaynaklanabilir.

Çalışmada tek çocuğu olanların "EÇİÖ-N olumsuzluk" alt boyut puan ortalamalarının iki çocuğu olanlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Yine tek çocuğu olanların EÇİÖ toplam puanlarının, iki çocuğu olanlar ile üç ve daha fazla çocuğu olanlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 3). Yaylacı (2019) araştırmasında, çocuk sayısı değişkeni ile ebeveyn çocuk ilişkisi arasında pozitif yönlü, zayıf ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit etmiştir (Yaylacı 2019). Vigouroux ve arkadaşlarının (2017) araştırmalarında birden fazla çocuğu olan ebeveynlerin tek çocuğu olanlara göre duygusal uzaklaşma ve tükenme seviyelerinin daha fazla saptandığını, dolayısıyla birden fazla çocuğu olan ailelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin de negatif yönde etkilendiği belirtilmiştir (Vigouroux ve ark., 2017). Kocatürk (2021)'e göre, aile ilişkilerinde tek çocuk olmak iki farklı boyuta işaret etmektedir. Ailenin tek odağında olmak yani ebeveynlerin ilgisinin, dikkatinin ve sevgisinin tek bir çocukta olması tek çocuklar tarafından olumlu karşılanmaktadır. Bu durumun karşısında ise ailenin gösterdiği ilgi ve dikkatin yoğunluğunun yüksek olması aile beklentilerinin yükselmesine yol açabilmektedir. Bu durumda tek çocuklar akademik, sosyal, ilişkisel ve

değerler sistemi bakımından ebeveynlerinin baskısı altında kalabilmektedir (Kocatürk 2021). Sonuç olarak çalışmada da benzer şekilde tek çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarına daha fazla düşkün ve beklentilerinin daha yüksek olabileceği düşünülmektedir.

Koronavirüs Anksiyete düzeyi ile EÇİÖ-N olumsuzluk ve EÇİÖ-P olumluluk alt boyutu ve EÇİÖ toplam puanı arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$)(Tablo 4). Döğer ve Kılınç (2021)'in çalışmalarında pandemi öncesi ve pandemi sürecinde ebeveyn-çocuk iletişimde anlamlı farklılık bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre sosyal hayatın kısıtlı olması, ebeveynlerle geçirilen zamanın artması ve rutinlerinde meydana gelen ani değişikliklerin ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimi etkilediği ortaya çıkmıştır (Döğer ve Kılınç 2021). Keleşoğlu ve Karduz'da (2020) anne baba tutumları, süreç öncesi ve süreç içindeki duygu durumları ve evde çocukları ile birlikte eğlenmek için harcanan zaman arasında anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir (Keleşoğlu ve Karduz 2020). Ebeveyn stres düzeyi ile ebeveyn çocuk ilişkisi arasında da öngörülebilirlik açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öngören (2021) ise, pandemi döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumlu yönlerinin birlikte vakit geçirme, paylaşma, etkinlik yapma ve iletişim olarak belirtilirken olumsuz yönlerinin ise sosyal izolasyon, aile içi çatışmalar ve cep telefonu bağımlılığı olarak bildirildiği ortaya çıkmıştır (Öngören 2021).

Pandemi boyunca, ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine uluslararası literatür incelendiğinde ise benzer sonuçlar olduğu görülmektedir. Chung ve arkadaşları (2020) çalışmasında, COVID-19'un etkilerinin ebeveyn-çocuk ilişkilerinde ebeveynlik stresine önemli bir şekilde etki ettiği gösterilmiştir (Chung ve ark., 2020). COVID-19 pandemisinde evde kalma kısıtlamaları ebeveynlik stresini artırabilmektedir. Bu da ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerini negatif yönde etkileyerek ve ebeveynlerin çocuklarına olan tavırlarının değişmesine neden olabilmektedir. Russell ve arkadaşları (2020), ebeveynlerin çocuklarına bakma yükünün artması ile çocukların stres algıları arasında önemli bağlantılar olduğunu göstermektedir (Russell ve ark., 2020). Çalışmamızda koronavirüs anksiyete ölçeği ve ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeği olumluluk, olumsuzluk, toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamasının nedeninin örneklem grubunun özelliklerinden kaynaklanabileceği ve online ortamda veri toplanmasının da başka bir neden olabileceği söylenebilir.

5. Sonuç

Araştırma sonucunda Koronavirüs Anksiyete düzeyi ile EÇİÖ-N olumsuzluk ve EÇİÖ-P olumluluk alt boyutu ve EÇİÖ toplam puanı arasında ilişki bulunmamıştır. Yani sıra çalışmada annelerin, geniş ailede yaşayan ebeveynlerin, geliri giderinden az olanların, ve ailesinde koronavirüs tedavisi görenlerin koronavirüs anksiyete düzeyinin daha yüksek olduğu, genç yaşta ve lise mezunu olan ebeveynlerin ebeveyn-çocuk ilişkisinin daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda Covid-

19 gibi pandemi dönemlerinde ebeveyn-çocuk ilişkisinin güçlendirilebilmesi amacıyla; özellikle annelere, geniş ailelerde yaşayanlara ve ekonomik açıdan sıkıntı yaşayanlara devlet/yerel yönetimler tarafından gerekli maddi ve manevi desteğin sağlanması, ebeveyn-çocuk iletişimine yönelik koruyucu veya tedavi edici programlar düzenlenmesi, pandemi süresince ebeveynlerdeki kaygı seviyesinin yükselmemesi için telefon veya online olarak sağlık çalışanları tarafından psikolojik destek verilmesi önerilebilir.

Araştırmanın Sınırlıkları

Bu araştırma sonuçları, araştırmanın yapıldığı ebeveynlerin görüşleri ile sınırlıdır. Ayrıca anket çalışmasına katılan ebeveynlerin 6-12 yaşları arasında çocuklarının olması gerekliliği, okuma yazma bilmeyen, teknoloji kullanımı sınırlı olan ebeveynlere uygulanamama nedeni ile sınırlılığa sahiptir. Verilerin online toplanması da çeşitli bağlantı sorunları, soruları katılımcılara bire bir açıklayamama gibi kısıtlılıkları da beraberinde getirmiştir.

Katkı Oranı Beyanı

Yazar(lar)ın katkı yüzdeleri aşağıda verilmiştir. Tüm yazarlar makalenin son halini incelemiş ve onaylamıştır.

	S.G.	D.S.D.
K	50	50
T	50	50
Y	50	50
VTI	50	50
VAY	50	50
KT	50	50
YZ	50	50
KI	50	50
GR	50	50
PY	50	50
FA	50	50

K= kavram, T= tasarım, Y= yönetim, VTI= veri toplama ve/veya işleme, VAY= veri analizi ve/veya yorumlama, KT= kaynak tarama, YZ= Yazım, KI= kritik inceleme, GR= gönderim ve revizyon, PY= proje yönetimi, FA= fon alımı

Çatışma Beyanı

Yazarlar bu çalışmada hiçbir çıkar ilişkisi olmadığını beyan etmektedirler.

Etik Onay/Hasta Onamı

Araştırmanın uygulanabilmesi için Okan Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan 13 Ocak 2021 tarihinde 131 sayılı Etik Kurul izni alınmıştır. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği ve Koronavirüs Anksiyete Ölçeğinin Türkçe formunun araştırmada kullanılabilmesi için yazarlardan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerden de araştırma sürecinde Helsinki Deklarasyonuna uygun hareket edilerek araştırmaya katılmaya gönüllü olduklarına ilişkin web ortamında anket başlamadan önce gerekli onamlar alınmıştır.

Kaynaklar

- Adams EL, Smith D, Caccavale LJ, Bean MK. 2021. Parents are stressed! Patterns of parent stress across COVID-19. *Front Psychiatry*, 12: 1-10. DOI: 10.3389/fpsy.2021.626456.
- Aytaç B, Çen S, Yüceol GP. 2018. Araştırma yazıları ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin türkçe uyarlaması: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Çocuk Genç Ruh Sağlığı Derg*, 25(3): 209-221.
- Bekmez S, Eriş E. 2021. Görme azlığı olan çocukların ebeveynlerinin kaygı, depresyon ve umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. *Kocaeli Med J*, 10(1): 71-75.
- Chung G, Lanier P, Wong PY. 2020. Mediating effects of parental stress on harsh parenting and parent-child relationship during coronavirus (COVID-19) pandemic in Singapore. *J Family Viol*, 2: 1-12. DOI: 10.1007/s10896-020-00200-1.
- Çelik Ş, Çak E. 2021. COVID-19 Pandemi sürecinin aile üzerine etkisi. *Gevher Nesibe J Medic Health Sci*, 6(11): 43-49. DOI: 10.46648/gnj.185.
- de Quervain D, Amini E, Bentz D, Coynel D, Gerhards C, Fehlmann B et al. 2020. The Swiss Corona stress study. *OSF Preprints*, DOI: 10.31219/osf.io/jqw6a.
- Dereli E, Dereli BM. 2017. Ebeveyn-Çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *YYÜ Eğitim Fak Derg*, 14(1): 227-258
- Döğter SS, Kiliç FE. 2021. 4-6 yaş çocuğa sahip ailelerin COVID-19 pandemi sürecinde çocukları ile iletişimlerinin incelenmesi. *IBAD Sos Bil Derg*, 10: 480-496. DOI: 10.21733/ibad.837127.
- Ekiz T, İlman E, Dönmez, E. 2020. Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile COVID-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yön Strateji Araş Derg*, 6(1): 139-154.
- Fazlıoğlu K, Hocaoğlu Ç, Sönmez FM. 2010. Çocukluk çağı epilepsisinin aileye etkisi. *Psikiyatride Güncel Yak*, 2(2): 190-205.
- Fegert JM, Vitiello B, Plener PL, Celemens V. 2020. Challenges and burden of the Coronavirus 2019 (COVID-19) pandemic for child and adolescent mental health: a narrative review to highlight clinical and research needs in the acute phase and the long return to normality. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*, 14: 20. DOI: 10.1186/s13034-020-00329-3.
- Ferguson N, Laydon D, Nedjati-Gilani G, Imai N, Ainslie K, Baguelin M, Ghani, AC. 2020. Report 9: Impact of non-pharmaceutical interventions (NPIs) to reduce COVID19 mortality and health care demand. *Imperial College London*, 10(77482): 491-497. DOI: 10.25561/77482.
- Genç S, Soysal M. 2018. Parametric and nonparametric post hoc tests. *BSJ Eng Sci*, 1(1): 18-27.
- Jiao WY, Wang LN, Liu J, Fang SF, Jiao FY, Pettoello-Mantovani M, Somekh E. 2020. Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19 epidemic. *J Pediatrics*, 221: 264-266. DOI: 10.1016/j.jpeds.2020.03.013.
- Kalil A, Ryan R. 2020. Parenting practices and socioeconomic gaps in childhood outcomes. *Future Child*, 30: 29-54.
- Keleşoğlu F, Karduz FFA. 2020. COVID-19 sürecinde dijital ebeveynlik ile anne-baba stresi arasında yordayıcı ilişkiler. *Online J Technol Addict Cyberbullying*, 7(2): 100-102.
- Kırman A, Özcan D. 2017. Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe Univ Fac Health Sci J*, 4(1): 28-49.
- Kocatürk M. 2021. Yetişkin tek çocukların çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemi deneyimleri ile kişilerarası ilişkileri. *Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık Reklam Kırtasiye Sanayi Ticaret Ltd. Şti, Ankara, Türkiye*, pp: 185-203.
- Kong X, Zheng K, Tang M, Kong F, Zhou J, Diao L, Wu S, Jiao P, Su T, Dong Y. 2020. Prevalence and factors associated with depression and anxiety of hospitalized patients with COVID-19. [URL: https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.03.24](https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.03.24).

- 20043075v2 (erişim tarihi: 24 Temmuz 2022).
- Lee SA. 2020. Coronavirus anxiety scale: a brief mental health screener for COVID-19 related anxiety. *Death Stud*, 44(7): 393-401.
- Li Z, Ge J, Yang M, Feng J, Qiao M, Jiang R. 2020. Vicarious traumatization in the general public, members, and non-members of medical teams aiding in COVID-19 control. *Brain Behav Immun*, 88: 916-919. DOI: 10.1016/j.bbi.2020.03.007.
- Luver L, Lachman JM, Sherr L, Wessels I, Krug E, Rakotomalala S, et al. 2020. Parenting in a time of COVID-19. *Lancet*. 395(10231): e64. DOI: 10.1016/S0140-6736(20)30736-4.
- Mertan, B. 2016. Amalgam ailede sosyal ve duygusal ilişkiler. 19 th National Psychology Congress, Tepekule Kongre Merkezi, İzmir, Türkiye.
- Montgomery MJ, Anderson ER, Hetherington EM, Clingempeel WG. 1992. Patterns of courtship for remarriage: Implications for child adjustment and parent-child relationships. *J Marriage Family*, 10: 686-698.
- Morelli M, Cattellino E, Baiocco R, Trumello C, Babore A, Candelori C, Chirumbolo A. 2020. Parents and children during the COVID-19 lockdown: the influence of parenting distress and parenting self-efficacy on children's emotional well-being. *Front Psychol*, 11: 584645. DOI: 10.3389/fpsyg.2020.584645.
- OECD. 2020. The Impact of COVID-19 on student equity and inclusion: supporting vulnerable students during school closures and school re-openings. OECD, Paris, France.
- Okray Z. 2021. COVID-19 pandemisi ve obsesif kompulsif bozukluk. *Psikiyat Güncel Yak*, 13(3): 588-604. DOI: 10.18863/pgy.829348.
- Önder H. 2018. Nonparametric statistical methods used in biological experiments. *BSJ Eng Sci*, 1(1): 1-6.
- Önder H. 2020. Short-term forecasts of the COVID-19 epidemic in Turkey: March 16–28, 2020. *BSJ Health Sci*, 3(2): 27-30.
- Öngören S. 2021. The pandemic period an the parent-child relationship. *Int J Contemp Educ Res*, 8(1): 94-110.
- Russell BS, Hutchison M, Tambling R, Tomkunaj AJ, Horton AL. 2020. Initial challenges of care giving during COVID-19: Care giver burden, mental health, and the parent-child relationship. *Child Psychiatry Human Devel*, 51(5): 671-682. DOI: 10.1007/s10578-020-01037-x.
- Shabas S. 2016. Relationships between parents and preschool-age children attending kindergartens. *Procedia-Soc Behav Sci*, 233: 269-273.
- Spoorthy MS, Pratapa SK, Mahant S. 2020. Mental health problems faced by healthcare workers due to the COVID-19 pandemic-A review. *Asian J Psych*, 51: 102119. DOI: 10.1016/j.ajp.2020.102119.
- Sprang G, Silman M. 2013. Posttraumatic stress disorder in parents and youth after health-related disasters. *Disaster Med. Public Health Prep*, 7: 105-110. DOI: 10.1017/dmp.2013.22.
- Şayık D, Yiğit D, Açıkgöz A, Çolak E, Mumcu Ö. 2021. Koronavirüs anksiyete ölçeğinin Türkçe geçerliliği ve güvenilirliği. *Eskisehir Medic J*, 2(1): 16-22.
- Tang S, Xiang M, Cheung T, Xiang YT. 2021. Mental health and its correlates among children and adolescents during COVID-19 school closure: The importance of parent-child discussion. *J Affect Disord*, 279: 353-360. DOI: 10.1016/j.jad.2020.10.016.
- Taubman-Ben-Ari O, Ben-Yaakov O, Chasson M. 2021. Parenting stress among new parents before and during the COVID-19 pandemic. *Child Abuse Negl*, 117: 105080. DOI: 10.1016/j.chiabu.2021.105080.
- Uzun H, Karaca NH, Metin Ş. 2021. Assesment of parent-child relationship in COVID-19 pandemic. *Child Youth Serv Rev*, 120: 105748. DOI: 10.1016/j.chilyouth.2020.105748.
- Vaterlaus JM, Shaffer T, Patten EV, Spruance LA. 2021. Parent-child relationships and the COVID-19 pandemic: an exploratory qualitative study with parents in early, middle, and late adulthood. *J Adult Devel*, 28: 251-263. DOI: 10.1007/s10804-021-09381-5.
- Vigouroux S, Scola C, Raes ME, Mikolajczak M, Roskam I. 2017. The big five personality traits and parental burnout: Protective and risk factors. *Pers Indiv Differ*, 119: 216-219. DOI: 10.1016/j.paid.2017.07.023.
- Wang G, Zhang Y, Zhao J, Zhang J, Jiang F. 2020. Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. *Lancet*, 395(10228): 945-947. DOI: 10.1016/S0140-6736(20)30547-X.
- Yaylacı B. 2019. Okul öncesi çocuklarda ebeveyn çocuk ilişkisinin internet kullanımı üzerine etkisi. *Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Zonguldak, Türkiye*, pp: 84.
- Yazıcıoğlu Y, Erdoğan S. 2004. SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık, Ankara, Türkiye, pp: 448.
- Yiğit D, Açıkgöz A. 2021. Anxiety and death anxiety levels of nurses in the COVID-19 pandemic and affecting factors. *J Educ Res Nurs*, 18(Supp 1): 85-92. DOI: 10.5152/jern.2021.35683.